

Til hvem det måtte vedkomme

BEVARINGSAFDELINGEN
Bygning og Inventar - Organiske materialer

I. C. MODEWEGSVEJ, BREDE
2800 KGS. LYNGBY
TLF 33 47 35 02
FAX 33 47 33 27
E-MAIL anne.lisbeth.schmidt@natmus.dk

DATO 4. februar 2009

Sagsnr. 14737-0004 ALS/ABA/ajh

DRAGTER FRA DE NORDLIGE VERDENER

Introduktion

Dragter fra de nordlige verdener indgår i Nationalmuseets satsningsområde ”Nordlige Verdener 2008-2011” sammen med andre forskningsprojekter i gruppen ”Nord-syd netværk: Kommunikation, handel og kulturmarkører”.

Med dragtprojektet sættes ny fokus på Nationalmuseets enestående samling af historiske skinddragter fra det cirkumpolare område, omfattende ca. 2500 dragtdele hovedsageligt fra eskimoiske folk (inuit, yupiit og aleut) i Grønland, Canada og Alaska samt samer i Norden og sibiriske folk i Rusland.

Projektets perspektiv

Det er formålet at opbygge et netværk, der skal indsamle information og ny viden om skinddragter fra det cirkumpolare område. Netværket skal omfatte danske og udenlandske kolleger, studerende inden for naturvidenskab og humaniora, samt specialister inden for skind og design.

Netværksdeltagerne inviteres til at medvirke på flere felter: a) bidrage med specialviden til web-baseret katalog om Nationalmuseets arktiske dragter, b) deltage i workshop/seminar antagelig i 2010 og c) bidrage til antologi, der forventes at udkomme i 2012.

Dragtprojektet baseres på tværgående forskning i en helt ny kontekst, hvor studier af materiale, tilskæring og design angribes både fra en teknisk og en antropologisk synsvinkel. Der fokuseres bl.a. på materialeanvendelse og kulturelle værdier som visuel kommunikation, kvindens betydning i den arktiske kultur og handelens indflydelse på dragtens udseende og fremstilling.

Ved at fremlægge forskningsresultaterne i et engelsksproget, web-baseret katalog med nyt avanceret billedmateriale vil Nationalmuseets rige dragtsamlinger fra alle arktiske egne blive tilgængelige ikke blot for internationale forskere og studerende, men for alle interesserede.

Metode og teknik

I. Materialeanalyse

Det er dragtprojektets formål at opstille en videnskabelig model til beskrivelse af skinddragter, indeholdende følgende parametre: *artsbestemmelse af skind, dokumentation af design/mønster og syteknisk analyse.*

For at overleve i Alaska, Canada og Grønland anvendte eskimoer pels fra vilde dyr til beklædning, f.eks. skind fra ren, sæl, ræv, hare, isbjørn, fugle m.fl. Skind fra husdyr (hund) anvendtes sjældnere. Afhåret skind fra ren og sæl samt tarm- og fiskeskind blev også anvendt som dragtmateriale i disse egne. Blandt samer og sibiriske polarfolk anvendtes hovedsagelig skind fra domesticeret ren og vilde dyr som bjørn, ulv m.fl. og forskellige fisk til beklædning.

Identifikationen af skindenes dyreart er hidtil kun foretaget ved tilfældig bedømmelse. Renskind kan umiddelbart være let at identificere, mens andre pelsskind er vanskelige at bestemme. Afhårede skind kan bestemmes ved at analysere narvbilledet.

Gennem nye materialeanalyser skal dragternes skind artsbestemmes morfologisk ved mikroskopi af hår. En hårsamling fra Statens Naturhistoriske Museum vil danne grundlag for sammenligning med skindmaterialet fra de arktiske dragter og Smithsonian Institutes samling af holotyper (det først beskrevne eksemplar af en bestemt slægt/art) vil indgå som referencemateriale. Analyserne vil desuden understøttes af SEM (skanning elektron mikroskopi) og DNA-bestemmelse i samarbejde med danske institutioner.

Identifikation af skind kan placere dyrearterne geografisk og bestemme dyrets alder, køn og slagtningsstidspunktet. Hårlagets morfologi giver desuden information om eventuel skæring og slidtage. Yderligere forventes det, at DNA-analyserne også kan påvise populationsgenetiske relationer såvel som handel med pelsskind.

Dragternes *design og mønster* skal registreres ved avanceret tredimensionelt digitalt fotografi og skanning, der danner grundlag for målfast optegning af dragtens mønsterdele. Ved mønstertegningen erhverves oplysning om antal anvendte dyreskind pr. dragt, registrering af skindenes hårretning, bærerens højde og drøjde mm.

Sytekniisk analyse, dvs. identifikation af sømme og stinglængde, registreres digitalt på 3-D materialerne. Trådmaterialet identificeres ved lysmikroskopi, histologisk analyse og DNA-bestemmelse.

Ved den kombinerede design- og sytekniiske analyse muliggøres for første gang en for dragten præcis, skånsom registrering, der danner grundlag for detaljeret sammenligning mellem de arktiske folks design.

II. Antropologisk analyse

I *Dragter fra de nordlige verdener* sættes særlig fokus på skinddragter indsamlet på 5. Thule Ekspedition (1921-24), der var den største og mest betydningsfulde af den danske polarforsker Knud Rasmussens rejser. Fra eskimoiske grupper i arktisk Nordamerika indsamledes et unikt og repræsentativt udvalg af skinddragter, som i dag giver os et øjebliksbillede af tilværelsen i den eskimoiske verden, fra Labrador over arktisk Canada til Alaska. Denne samling af skinddragter er en af verdens største og mest alsidige samlinger, enestående ved sin mangfoldighed og særegen, fordi de mange dragter er indsamlet over så kort en tidsperiode.

Gennem århundreder har kvinder i de arktiske egne fremstillet dragter, der var varme, funktionelle og smukke. Dette skal ses på baggrund af deres teoretiske viden, dvs. kendskabet til de teknologiske og kulturelle traditioner, deres teoretiske kunnen, dvs. overlevering af metoden fra mor til datter, og deres praktiske kunnen, dvs. praktisk beherskelse af den givne teknologi.

Eskimoiske skinddragter var ikke blot fremstillet med henblik på beskyttelse mod den arktiske kulde, også deres variationer i skindvalg og design udgjorde et komplekst system af visuel kommunikation. Dragtens æstetik og symboler udsendte en lang række signaler til det omgivende samfund. Mønstre og snit var bestemt af den etniske gruppe, men på baggrund af kvindens praktiske og teoretiske kunnen havde syersken mulighed for at udtrykke individuel kreativitet, demonstrere sin og bærerens gruppetilhørsforhold og position i samfundet, samfundsmæssige værdier som rang og status, sociale vekselvirkninger og bærerens mulighed for midlertidig transformation ved hjælp af amuletter.

Analysemetoder, som fokuserer på skinddragternes kulturelle værdier, har ikke tidligere været anvendt på dragtmaterialet fra 5. Thule Ekspedition. Det er derfor af betydelig interesse for den arktiske forskning, at Etnografisk Samlings arktiske skinddragter bliver undersøgt, så de kan blive en aktiv del af den nutidige internationale historisk/antropologiske dragtforskning. Forskningsprojektet vil belyse, hvordan naturgivne parametre i

skindvalg, snitmønstre, syteknik og andre primært funktionelle aspekter, samt sociale, religiøse, praktiske og tekniske faktorer havde indflydelse på selve fremstillingsprocessen og dragtens endelige udseende. Projektet vil endvidere beskrive, hvordan udefra kommende faktorer som handelskompagnier og mission, og 5. Thule Ekspeditions tilstedeværelse fik indflydelse på dragtens udseende.

Da den færdige dragts udseende i høj grad beroede på kvinden som specialist inden for skindberedning, skindsyning og beklædningsdesign, vil analyserne også bidrage med værdifuld supplerende viden om de arktiske kvinders rolle som bærere og videreudviklere af de forskellige arktiske kulturer i begyndelsen af det 20. århundrede, en brydningstid med intensiverede kontakter til handel og mission. Projektet vil derfor komme til at illustrere skinddragten som et spejl, der ved anvendelsen af forskellige skindtyper, snitmønstre, ornamentter og amuletter udsendte signaler og oplysninger til det nære samfund, til de omgivende grupper og til de overnaturlige kræfter.

Sammenfatning

Dragtprojektets tværgående forskning forventes at bringe ny banebrydende viden om Nationalmuseets arktiske dragter. Ved analyserne kortlægges udbredelsen af de arktiske dyr, der anvendes til beklædning, og de enkelte skindtypers specielle anvendelse i dragt og design.

Dragtprojektets forskningsresultater formidles ved hjælp af nyeste teknologi i et web-baseret katalog; i form af videnskabelige og populærvideenskabelige artikler samt afslutningsvis en større antologi.

Nationalmuseets interne samarbejdspartnere

Etnografisk Samling

Enhedsleder Ulf Dahre

Professor Hans Christian Gulløv

Museumsinspektør, seniorforsker Bjarne Grønnow (koordinator af Nordlige Verdener)

Tidl. museumsinspektør Anne Bahnson

Bevaringsafdelingen

Konservator Anne Lisbeth Schmidt (projektansvarlig)

Fotograf Roberto Fortuna

Konserveringstekniker Anette Hjelm Petersen

Eksterne samarbejdspartnere. Efter hovedinteresse og tilhørsforhold pr. 12.12.2008

I. Materialeanalyse

Norden

Københavns Universitet, Saxo-Instituttet

Centerleder, ph.d. Marie-Louise Nosch

Ph.d. Ulla Mannering

Ph.d. Margarita Gleba

Københavns Universitet, Statens Naturhistoriske Museum

Centerleder, ph.d. Eske Willerslev

Kulturhistorisk Museum, Oslo

Sektionschef Anne Sommer-Larsen

Danmarks Designskole

Konservatorskolen

Rektor René Larsen

Aalborg Universitet, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning

Lektor Karsten Jensen

Konservator, ph.d. Torunn Klokkernes, TK Konservering, Rudkøbing

Øvrigt udland

Smithsonian Institution, NMNH, Washington DC

II. Antropologisk analyse

Norden

Københavns Universitet, Afdeling for Eskimologi og Arktiske Studier

Lektor Søren Thuesen (grønlandske dragter)

Århus Universitet, Moesgaard Museum

Lektor ph.d. Rane Willerslev (sibiriske folk)

Universitetet i Bergen, Bergen Museum

Associeret professor, dr.phil. Else Johansen Kleppe (samer)

Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Museumsinspektør, souschef Claus Andreassen

Sisimiut Museum

Museumsleder Anne Bahnson (fra 1. januar 2009 projektansvarlig for det grønlandske netværk)

Ajtte, Svenskt Fjäll- & Samemuseum

Museumsleder Inga-Maria Mulk

Ilimarfik, Grønlands Universitet

Kulturhistorisk Museum, Oslo

Fhv. museumsinspektør, ph.d. Rolf Gilberg, Espergærde (samer)
Fhv. museumsinspektør Birte Haagen, Virum (grønlandske dragter)

Øvrigt udland

Smithsonian Institution, NMNH, Washington DC

University of Alaska Museum, Fairbanks

Anchorage Museum of History and Art, Anchorage

National Museum of Canada, Ottawa

Fran Reed, Anchorage

Med venlig hilsen

Anne Lisbeth Schmidt
Konservator

Anne Bahnson
Museumsleder